

סֵפֶר פְּרִי צִדִּיק

עַל הַתּוֹרָה וְהַמוֹעֲדִים

בְּרֵאשִׁית

הֵן הִנֵּה אֲמָרוֹת קְדוֹשׁוֹת וּטְהוֹרוֹת,
שִׁיִּצְאוּ מִפֶּה קְדוֹשׁ, פּוֹם מִמֶּלֶל רַבְרָבָן,
מִיָּד חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִיָּד שַׁבַּת בְּשַׁבָּתוֹ,
מֵאֵת כְּבוֹד קְדֻשַׁת אֲדוֹנֵנוּ מוֹרְנוּ וְרִבְנוּ הַגָּאֹן הַקְּדוֹשׁ,
שֶׁר הַתּוֹרָה, כְּחֵד מִקְמָאִי, דִּמִּי לִבְר אֱלֹהִין,
עֲטָרַת תַּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל, לוֹ דּוֹמְיָה תְהִלָּה
רִבְנוּ צְדוּק הַפֶּה זְצוּקִלְלָהּ
מִלּוּבְלִין

בֶּן הָרַב הַגָּאֹן הַחֲסִיד רַבִּי יַעֲקֹב הַפֶּה זצ"ל,
אֲב בֵּית דִּין דְּקַהֲלַת קֹדֶשׁ קְרִיִּזְבוּרְג
זְכוּת קְדֻשַׁת תּוֹרָתוֹ וְצִדְקָתוֹ יִגָּן עָלֵינוּ וְעַל
כָּל יִשְׂרָאֵל אָמֵן

וְכַעַת יוֹצֵא לְאוֹר מִחֻדָּשׁ
בְּכֶתֶב מְרֻבָּע וּמְנַקֵּד
פְּתִיחַת רְאשֵׁי תְבוֹת
צִיּוֹן מְקוֹרוֹת כּוֹלֵל מְקוֹרוֹת גְּדִירִים
הַשּׁוֹאָה לְשָׂאֵר כְּתָבֵי רִבְנוּ
וְעוֹד תּוֹסֵפוֹת רַבּוֹת

הַמְּכּוֹן הַתּוֹרָנִי אוֹר עֲצִיּוֹן
עַל שֵׁם ר' יִצְחָק וְחַנָּה סְטְרוֹלוֹבִיץ'

תִּכּוֹן הָעֲנִינִים

7	בְּרֵאשִׁית
67	נֹחַ
123	לֵךְ לֵךְ
175	וַיֵּרָא
231	חַיֵּי שָׂרָה
279	תּוֹלְדוֹת
333	וַיֵּצֵא
389	וַיִּשְׁלַח
451	וַיָּשָׁב
511	מִקֵּץ
567	וַיִּגַּשׁ
641	וַיַּחֲזִי

בְּרֵאשִׁית

בְּרֵאשִׁית

א.

בְּרֵאשִׁית. בְּתֵבַת בְּרֵאשִׁית נִכְלָל כָּל מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, כְּמוֹ שְׁמָצִינוּ (בר"ר יא, ד) מִכָּל מַה שְּׁנִבְרָא בְּשֵׁשֶׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית, מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית (תענית פ"ד מ"ב), וְכִדּוּמָהּ, הַכֹּל נִקְרָא עַל שֵׁם בְּרֵאשִׁית.

וְהַטַּעַם, שֶׁהַכֹּל נִבְרָא בְּמֵאֵמֶר בְּרֵאשִׁית, דְּבְרֵאשִׁית נִמְי מֵאֵמֶר הוּא, וְאַחֵר כֶּךָ נַעֲשֶׂה כָּל אֶחָד בְּזִמְנוֹ. וּבְאֻרֵּיטָא בְּרָא קֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא עֲלֵמָא (הַקְדַּמַת הַזוֹהַר, ה ע"א), וּמִמֵּילָא נִכְלָל כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה גַם כֵּן בְּמֵאֵמֶר בְּרֵאשִׁית. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי בְּתַקּוּנֵי הַזֶּהָר הַקָּדוֹשׁ דְּרַשׁ שְׁבַעֲיָן אֲנָפִין בְּתֵבַת בְּרֵאשִׁית, וְהֵינּוּ כָּלֵל הַתּוֹרָה, כִּי שְׁבַעֲיָן פָּנִים לַתּוֹרָה (במ"ר יג, טו).

וְאִיתָא בְּתַקּוּנֵי הַזֶּהָר (כח, עב ע"ב) תֵּלֶת פְּקוּדִין בְּמִלַּת בְּרֵאשִׁית, א'

יִרְאֵת ה', כְּגִוּוֹנָא דָּא יִרְ"א בְּשֵׁ"ת, ב' בְּרִית, כְּגִוּוֹנָא דָּא בְּרֵאשִׁית בְּרִי"ת א"ש, ג' שְׁבַת, כְּגִוּוֹנָא דָּא יִרְ"א שְׁב"ת. וְהַתֵּלֶת פְּקוּדִין הֵלְלוּ הֵם מְכוֹן כָּל הַבְּרִיאָה, וַיִּשְׂרָאֵל מְקַדְּשִׁים בָּהֶם.

דְּבִירָאָה יֵשׁ יִרְאֵת אֱלֹהִים, וְהֵינּוּ יִרְאֵת עֲנֵשׁ. וַיִּרְאָה זֹו אֵינְנָה

תְּכִלִּית מְכוֹן הַבְּרִיאָה, שְׁמָצִינוּ גַם בְּאַנְשֵׁי נִינְוָה וַיִּתְּכֶסּוּ שָׁקִים וְגו', מִי יוֹדֵעַ יָשׁוּב וְגו'. רַק הִזָּה יִרְאֵת הָעֲנֵשׁ לְבִדָּה, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר וְשָׁב מִחֲרוֹן אָפּוֹ וְלֹא נֹאכַד. וְהוּא מַטַּעַם כִּי הֵיכָּר לָהֶם עַל תַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם הַזֶּה שְׁלֹא יֵאָבְדוּ מֵהֶם. וְאַבְרָהָם אָבִינוּ עָלִיו הַשְּׁלוֹם, בְּרֵאוֹתוֹ שְׁשָׁאֲלוּהוּ אֶשְׁתּוֹ אוֹ אֲחֹתוֹ הִיא, אָמַר לְאַבְרָמָלֶךְ (בראשית כ, יא) כִּי אֲמַרְתִּי רַק אֵין יִרְאֵת אֱלֹהִים בְּמָקוֹם הַזֶּה, כִּי הָאֲמוֹת גָּדְרוּ עֲצָמָן אַחֵר הַמִּבּוֹל מִיִּרְאֵת עֲנֵשׁ.

א. "...רבי יוחנן אמר: כנגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם. הי נינהו – ויאמר דבראשית תשעה הוו! – בראשית נמי מאמר הוא, דכתיב (תהלים לג, ו): 'בדבר ה' שמים נעשו' (ר"ה לב, א). פרש"י: "בראשית נמי מאמר הוא – ואף על גב דלא כתיב ביה 'ויאמר יהי שמים' – כמאן דכתיב דמי, דבמאמר נבראו ולא בידים, דכתיב: 'בדבר ה' שמים נעשו'". ב. ראה רש"י (בראשית א, יד ד"ה ויהי). וכתב אור החיים הקדוש (בראשית א, יד ד"ה יהי): "האדון יתעלה שמו, כל מה שברא בעולם... בראו ה' בדיבור אחד, וזה הוא אומרו 'בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ', דקדק לומר שני אתין, לרבות כל הנמצא בעולם... ובמאמר ראשון ברא הכל יתעלה שמו. ותמצא שאמרו ז"ל (ר"ה לב, א) בראשית מאמר הוא, כי בו השלימו עשרה מאמרות שבהם נברא העולם, הראשון שבכולן בו נברא הכל, אלא שלא היה מסודר, והיה כל הבריאות בנמצא, אבל חסרו הסדר, וסדרן הקדוש ברוך הוא דבר יום ביומו...". ג. "ויתכסו שקים האדם והבהמה ויקראו אל אלהים בחזקה וישבו איש מדרכו הרעה ומן החמס אשר בכפיהם. מי יודע ישוב וינחם האלהים וישב מחרון אפו ולא נאכד" (יונה ג, ח-ט). ד. "וישק יעקב לרחל, וישא את קולו ויברך" (בראשית כט, יא)... למה בכזה שראה האנשים מלחשים אלו לאלו מפני שנשקה: מה בא זה לחדש לנו דבר ערוה? שמשעה שלקה העולם בדור

וְכָל־מִן־רֹאשׁ אֶת־כְּבוֹדוֹ וְאֶת־גְּדֻלּוֹ יִתְּבָרֵךְ שְׁמוֹ, וּמִמֶּלֶךְ יֵשׁ לָהֶם יִרְאֵת בִּשְׁתּוֹ. וְכִמּוֹ שֶׁאָמְרוּ (ברכות כח, ב) יְהִי רָצוֹן שְׁתֵּהא מוֹרָא שְׁמַיִם עֲלֵיכֶם כְּמוֹרָא בְּשֹׁר וְדָם. כִּי הָרֹאֶה פָּנֵי אָדָם שֶׁחֻטָּא כְּנִגְדּוֹ מִתְּבַשֵּׁי מֵאֲתוֹ, וְכִמּוֹ כֵּן יִהְיֶה מוֹרָא שְׁמַיִם עֲלֵיכֶם, שִׁירָאָה מְלֹךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹמֵד עָלָיו וּמִתְּבַשֵּׁי לְחֻטָּאִי.

וִירָאָה זוֹ נִקְרָא רֵאשִׁית, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קיא, י) רֵאשִׁית חֲכָמָה יִרְאֵת ה'־ה', וְכִתִּיב (משלי א, ז) יִרְאֵת ה'־רֵאשִׁית דָּעַת. כִּי הוּא תְּכָלִית הַמְּכֻן מִהִבְרִיאָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים י, יב) מֶה ה' אֱלֹהֶיךָ שָׂאֵל מֵעַמְּךָ כִּי אִם לִירָאָה. **וְכֵן בְּרִי"ת** א"ש. כִּי תְּכָלִית מְכֻן הִבְרִיאָה הִיָּה גַם כֵּן עֲבוּר שְׁמִירַת הַבְּרִית, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי י, כה) וְצַדִּיק יִסּוֹד עוֹלָם. וְכִמּוֹ שֶׁמוֹכָא בְּזִהַר הַקְדוֹשׁ

וְאִמְנָם יִרְאֵת ה' לֹא נִמְצָא רַק בִּישְׂרָאֵל, וְהִנֵּנוּ יִרְאֵת בִּשְׁתּוֹ, כִּי זֶה הוּא עֶקֶר הַמְּכֻן בְּהִבְרִיאָה, שִׁירָאוֹ מִלְּפָנָיו־וְאִתָּא בְּעֲבוּר תְּהִיָּה יִרְאֵתוֹ עַל פְּנִיכֶם, זֹו בּוֹשָׁה, לְבַלְתִּי תַחֲטֹאֻ וְכו', כֹּל אָדָם הַמִּתְּבַשֵּׁי לֹא בְּמַהֲרָה הוּא חוֹטָא. וְאִתָּא (רמ"א בהגהה לשו"ע א, א ע"פ מו"נ ג, נב) כְּשִׁישִׁים הָאָדָם אֶל לְבוֹ שֶׁהַמְּלֹךְ הַגְּדוֹל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲשֶׁר מֵלֹא כָּל הָאֶרֶץ כְּבוֹדוֹ עוֹמֵד עָלָיו וְרוֹאֶה בְּמַעֲשָׁיו וְכו', מִיָּד יִגִּיעַ אֵלָיו הִירָאָה וְהַכְנָעָה בְּפִתְחַד ה' יִתְּבָרֵךְ וּבְשִׁתּוֹ מִמֶּנּוּ תִּמִּיד.

וְאָמְרוּ מִי שָׁאִין לוֹ בִּשְׁתּוֹ פָּנִים בִּידוּעַ שְׁלֹא עֲמָדוֹ אֲבוֹתָיו עַל הַר סִינִי. כִּי בְּמַתָּן תּוֹרָה הָיוּ הַכֹּל, אֲפִלּוּ הַנְּשָׁמוֹת שֶׁעֲתִידִין לְהִבְרָאוֹת, כְּמוֹ שֶׁדִּרְשׁוּ (תנחומא יתרו, יא) עַל פְּסוּק (דברים כט, יד) וְאֶת־אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ פֶּה עֲמָנּוּ הַיּוֹם.

הַמְּבוּל, עֲמָדוֹ אוֹמוֹת הָעוֹלָם וּגְדֻרָּו עֲצֻמָּן מִן הָעֶרְוָה, הָדָא אִמְרַת שְׁאֲנִשִּׁי מְזֻרַח גְּדוּרִים מִן הָעֶרְוָה (בר"ר ע, יב). ה. "אמר רב יהודה: לא ברא הקדוש ברוך הוא את עולמו אלא כדי שיראו מלפניו, שנאמר (קהלת ג, יד): 'והאלהים עשה שיראו מלפניו' (שבת לא, ב). ו. "תניא: 'בעבור תהיה יראתו על פניכם' (שמות כ, יז) – זו בושָה, 'לבלתי תחטאו' – מלמד שהבושה מביאה לידי יראת חטא; מיכן אמרו: סימן יפה באדם שהוא ביישן. אחרים אומרים: כל אדם המתבייש – לא במהרה הוא חוטא, ומי שאין לו בושָת פנים – בידוע שלא עמדו אבותיו על הר סיני" (נדרים כ, א). ז. ראה מה שמובא בהקדמת תיקו"ז (ה ע"ב): "דִּרְגָּא תְּמִינָאָה בִּירְאֵת יְהוָה, לְמַהּוֹי לִיָּה בִּשְׁתּוֹ אֲנָפִין, מֵאֵן דִּאִית לִיָּה בִּשְׁתּוֹ אֲנָפִין דְּלֹא לְמַעַבְד עֲבָרָה דִּאִתִּי לִידִי בְּגִין דְּחִילוֹ דְּקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, כְּאֵלּוֹ בִּיָּה אֲתִבְרִי עֲלֵמָא, וּבְגִין דָּא בְּרִאשִׁית יִרְאָה בִּשְׁתּוֹ, הָרִי יִרְאָה עִם בִּשְׁתּוֹ כְּלָא חֹד, וּמֵאֵן דְּלִית בִּיָּה בִּשְׁתּוֹ אֲנָפִין, אוֹקְמוּהוּ מֵאֲרִי מִתְּנִיתִין בְּוֹדָאִי שְׁלֹא עֲמָדוֹ רְגֵלִי אֲבוֹתָיו עַל הַר סִינִי". ח. ראה הַקְדָּמַת הַזֹּוֹהַר (יא ע"ב). וידוע דִּירְאֵת ה' הִיא בְּחִינַת מַלְכוּת (תיקו"ז לג, עו ע"ב), שְׁהִיא הָרֵאשִׁית וְהַפֶּתַח לַעֲלוֹת מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה. ט. "פֶּתַח רַבִּי אֲבָא וְאָמַר (ישעיהו ס, כא): 'וְעַמְּךָ בְּלָם צַדִּיקִים' וְגו'. מֶלֶךְ דָּא הָא אוֹקְמוּהָ חֲבֵרָא מֵאִי טַעְמָא כְּתִיב וְעַמְּךָ בְּלָם צַדִּיקִים, וְכִי בְּלָהוּ יִשְׂרָאֵל צַדִּיקִי נִינְהוּ, וְהָא כְּמָה חִיבִין אִית בְּהוּ בִּישְׂרָאֵל, כְּמָה חֻטָּאִי, וְכְּמָה רְשִׁיעִין דְּעֲבָרִין עַל פְּקוּדֵי אוֹרִייתָא? אֲלֵא הִכִּי תֵּנָא בְּרִזָּא דְּמִתְּנִיתִין, וְכֵאִין אֲנֹן יִשְׂרָאֵל דְּעֲבָדִין קְרִבָּנָא דְּרַעְוָא לְקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּמַקְרִיבִין בְּנִייהוּ לְתַמְנִיָּא יוֹמִין לְקִרְבָּנָא, וְכֵן אֲתַגְזֹרוּ עֲאֵלּוּ בְּהֵאִי חוֹלְקָא טָבָא דְּקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דְּכִתִּיב (משלי י, כה): 'וְצַדִּיק יִסּוֹד עוֹלָם'. כִּיֵּן דְּעֲאֵלּוּ בְּהֵאִי חוֹלְקָא

אִבִּיךָ וְגו', כִּי פָשׁוּטוּ הוּא עַל הַמִּלְחָמָה
נִגְדַּד הַיָּצָר רַע וְתַאֲוֹת^{טו}, כִּי יֵצֵר הָרַע
נִקְרָא שׁוֹנֵא (סוכה נב, א), וְאֶנְחֵנוּ לֹחֲמִים
תָּמִיד נִגְדֹד, וְה' לֹא יַעֲזֹבֵנוּ בְּיָדוֹ, וְעַל זֶה
מְרִמֵּז סִכְתָּה לְרֹאשֵׁי בְּיוֹם נָשֶׁק, הֵינּוּ
בְּיוֹם מִלְחָמָה נִגְדֹד.

וְנִקְרָא בְּרִי"ת א"ש, כִּי הַהוּלֵךְ אַחֵר
תַּאֲוֹת לָבוֹ, נִדּוֹן בְּאֵשׁ שֶׁל
גִּיהֵנוֹם. כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (אבות פ"ד מ"ב)
וּשְׂכַר עֲבֵרָה עֲבֵרָה, וְהֵינּוּ כִּי מִהֶעֱבֵרָה
עֲצָמָה נַעֲשֶׂה הָאֵשׁ שֶׁל גִּיהֵנוֹם, כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר רוּחְכֶּם אֵשׁ תֹּאכְלֶכֶם, וְכְמוֹ
שֶׁאָמְרוּ^{טז} אֵשׁ שְׂיוֹצֵאת מִגּוּפְךָ שֶׁל רָשָׁעִים
וּמִלֶּהֱטֹת אוֹתָם. וְתַאֲוֹת עֲבֵרָה נִקְרָא אֵשׁ,
כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ^{טז} נוֹרָא בִּי עֲמָרָם. וְאַבְרָהָם
אָבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם עוֹמֵד עַל פֶּתַח

דְּכִיּוֹן דְּאֶתְגָּזֵר, שְׁנִמּוּל לְשִׁמּוֹנָה, אֶנְחֵנוּ
מִדְּבָקִים בְּקִדְשָׁה בְּשֶׁרֶשׁ, וְרִצּוֹנֵנוּ רַק
לַעֲשׂוֹת רִצּוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלָזֶה נִקְרָאוּ
צַדִּיקִים.

וְאֵף אִם יֵשׁ אַחֵר כָּף אֵיזָה חֶסֶד, הוּא
רַק מִצַּד הַשָּׂאוֹר שֶׁבְּעֶסֶה. כִּי כָּל
הַתַּאֲוֹת שְׁנִמְצָא בְּיִשְׂרָאֵל הוּא רַק מִצַּד
עֲמָלָקִים, הַמִּלְאִים תַּאֲוֹת רָעוֹת, וְרוֹצִים
לְהַכְנִיסָם כָּלֵב יִשְׂרָאֵל. וְתָמִיד אֶנְחֵנוּ
נִלְחָמִים נִגְדַּד הַיָּצָר הָרַע, וְה' יִתְבָּרַךְ עוֹזֵר
לָנוּ^{יז}, וְסוֹכֵךְ עָלֵינוּ בְּסִכַּת שְׁלוֹמוֹ^{יח} בְּאוֹר
הַמִּקֵּיף^{יח} שֶׁלֹּא יוֹכְלוּ לָנוּ. וְכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ
(במ"ד יד, ב) רָמַז עַל מִצְוֹת סִכָּה (תהלים
קמ, ח) סִכְתָּה לְרֹאשֵׁי בְּיוֹם נָשֶׁק. וְהוּא
כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּינוּ רַבִּי בּוֹנָם זְכַר צַדִּיק
לְבִרְכָּה עַל פְּסוּק^{יח} כִּי תִצָּא לְמִלְחָמָה עַל

דְּצַדִּיק, אֶקְרוֹן צַדִּיקִים, וְדֹאֵי כָּלָם צַדִּיקִים" (זוהר ח"א, לך לך צג ע"א). י. "רבי אלכסנדר בן ר' חנינא דמצינא אמר
הכי: רבון העולמים, גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך, ומי מעבב? שאור שבעיסה ושעבוד מלכיות;
יהי רצון מלפניך שתצילנו מידם, ונשוב לעשות חוקי רצונך בלבב שלם" (ברכות יז, א). יא. "אמר רבי
שמעון בן לקיש: יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו, שנאמר (תהלים לו, לב): 'צופה רשע
לצדיק ומבקש להמיתו', ואלמלא הקדוש ברוך הוא שעוזר לו – אינו יכול לו, שנאמר (שם, לג): 'ה' לא יעזבנו
בידו ולא ירשיענו בהשפטו'" (סוכה נב, ב). יב. כמבואר בזוהר (בראשית, מח ע"א). שבשבת הקב"ה פורס
סוכת שלום עלינו ומגן עלינו, ואז אין שליטה לחיצונים. יג. כ"כ בשער הכוונות (ריש דרוש ד), שהסוכה
היא בחינת אור מקיף. יד. "כִּי תִצָּא לְמִלְחָמָה עַל אִבִּיךָ וְנִתְּנָה ה' אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְשִׁבִּיתָ שְׁבִי" (דברים כא,
י). טו. כן איתא בזוהר חדש (כי תצא, נח ע"ב). ובאור החיים הקדוש (דברים כא, יא ד"ה ובדרך רמז) האריך
לבאר הפסוקים ע"פ דרך זו. ובפרשת בשלח (ריש אות ב) כתב רבינו בשם ר' שמחה בונם "דאינו רק דרך
דרוש ורמז, רק הוא פשוט הכתוב שזה מלחמה תמידית". טז. "ר"י בר אילעאי אומר: לא יום ולא גיהנם,
אלא אש שהיא יוצאת מגופן של רשעים ומלהטת אותם, מאי טעמא, דכתיב (ישעיהו לג, יא): 'תִּהְיוּ חֹשֶׁשׁ
תִּלְדוּ קֶשׁ רוּחְכֶּם אֵשׁ תֹּאכְלֶכֶם'" (בר"ר ו, ו). ופירש האלשיך (ישעיהו שם): "והוא אצלי נועם מליצת רז"ל
באומרים כי הרשעים הם בעצמם מוליכים העצים לשרף בהם בגיהנם, שהוא הכחות טומאה אשר ברא
משחיתים במעשיו, מוליכים עמו לשרף בהם, וזה יאמר רוחכם הוא אש תאכלם". יז. "הנך שבויתא דאתאי
לנהרדעא, אסקינהו לבי רב עמרם חסידא, אשקולו דרגא מקמייהו, בהדי דקא חלפה חדא מנייהו נפל נהורא
באיפומא, שקליה רב עמרם לדרגא דלא הוו יכלין בי עשרה למדלייא, דלייא לחודיה. סליק ואזיל, כי מטא
לפלגא דרגא איפשח, רמא קלא: נורא בי עמרם!..." (קידושין פא, א). פרש"י: "בהדי דקא חלפא חדא מנייהו
– שהיתה עוברת אצל פי ארובה שמן העלייה לבית. נפל נהורא באיפומא – נפל אור בבית דרך פי העלייה

גִּיהֲנוּם, וְאִינוּ מְנִיחַ אָדָם מְהוּל מִיִּשְׂרָאֵל
לֵיכֹד לְשֵׁם (בר"ר מח, ח).

תְּלִיתָאֵי שִׁבְּתֵי יִרְ"א. וְקִדְשֵׁת שִׁבְתָּ
הוּא גַם כֵּן רַק לִיִּשְׂרָאֵל, כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר" כִּי אוֹת הִיא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם,
וְעַכְשָׁם שִׁשְׁבַת חַיִּב (סנהדרין נח, ב), כִּי
אֵין לָהֶם שְׂיָכוֹת כָּלֵל לְקִדְשֵׁת שִׁבְתָּ,
וְכִמוֹ שֶׁאֱמָרוּ" לְמַלְךְ וּמִטְרוֹנָה יוֹשְׁבִים
וּמְשִׁיחִין זֶה עִם זֶה, מִי שֶׁבָּא וּמְכַנֵּס
עֲצָמוֹ בֵּינֵיהֶם וְכו'.

וְשִׁבְתָּ הִיא תְּכֵלֶת כָּל הַפְּרִיָּאָה, וְהִיא
כּוֹלֶלֶת כָּל הַתְּלַת פְּקוּדֵין. כִּי
הַשּׁוֹמֵר שִׁבְתָּ נִקְרָא יִרְאָה, כְּמוֹ שֶׁדִּרְשׁוּנָא
יִרְאֵי שְׁמִי (מלאכי ג, כ) עַל שׁוֹמְרֵי שִׁבְתָּ.
וְאֵיתָא (ירושלמי דמאי פ"ד ה"א) אֵימַת שִׁבְתָּ
עַל עִם הָאָרֶץ. וְכֵאלוּ רוֹאֶה מַלְךְ מַלְכֵי
הַמַּלְכִּים עוֹמֵד עָלָיו כָּל הַשִּׁבְתָּ, וְיִרְאָה
מִמֶּנּוּ שְׁלֹא יִכְשַׁל חֲלִילָה בְּאֶסּוּר שִׁבְתָּ.

וְגַם שִׁבְתָּ נִקְרָא אוֹת, וְנִקְרָא בְּרִית,
דְּשִׁבְתָּ בְּרִיָּת דְּבְרִית, כְּמוֹ שֶׁמוּבָא בְּזוּהַר
הַקְדוּשׁ (ח"ב, יתרו צב ע"א).

וְהַשְׁלֵשׁ סְעֻדוֹת בְּשִׁבְתָּ הֵם כְּנָגֵד
שְׁלֹשָׁה הָאֲבוֹת הַקְדוּשִׁים^כ,
שֶׁהֵם שְׁרֵשׁ מִהַתְּלַת פְּקוּדֵין. וְאַבְרָהָם
אָבִינוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם נִקְרָא יִרְאָה, כִּי רָאָה
תָּמִיד מַלְךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא עוֹמֵד עָלָיו וְרוֹאֶה בְּמַעֲשָׁיו. כִּי לֹא
הָיָה לוֹ רַב שֶׁיִּלְמְדוּ, רַק הַתְּחִיל מַעֲצָמוֹ
לְחֻקָּר, תֵּאֲמַר שֶׁהַבִּירָה זֹו בְּלֹא מְנַהִיג
וְכו', כְּמוֹ שֶׁאֱמָרוּ בְּבִרְאשִׁית רַבָּה^כ.
וּמִכָּל מַה שֶׁנִּבְרָא בְּעוֹלָם, רָאָה כִּי מַעֲשֵׂי
ה' יִתְבָּרֵךְ הִמָּה, וְכִמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיהו ל,
כ) וְהָיוּ עֵינֶיךָ רוֹאוֹת אֶת מוֹרֵךְ, וְרָאָה
אֶת ה' יִתְבָּרֵךְ מִכָּל דְּבַר שֶׁנִּבְרָא בְּעוֹלָם.
וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר^כ שֶׁנִּרְאָה לְהָאֲבוֹת בְּשֵׁם אֵל
שְׁדִי. וְכִמוֹ שֶׁאֱמָר רַבֵּינוּ רַבִּי בּוֹנָם

שהיו פניה מאירות. וקא טליק – לתובעה. אפשח – הרחיב ופיסק רגליו לעמוד במקומו בחזקה להתגבר על יצרו. אמר נורא בי עמרם – הזעיק בני השכונה ליאסף ולבא לכבות הדליקה, כדי שיחדל מיצרו שיתבייש מהן". יח. "וְאֵתָה דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אֵךְ אֶת שִׁבְתֵּי תִשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדִרְתֵּיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי ה' מְקַדְשְׁכֶם" (שמות לא, יג). יט. "ומה ראית לומר עובד כוכבים ששומר את השבת חייב מיתה, א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן: בנוהג שבעולם מלך ומטרונה יושבין ומסיחין זה עם זה, מי שבא ומכניס עצמו ביניהם אינו חייב מיתה? כך השבת הזו בין ישראל ובין הקדוש ברוך הוא, שנאמר (שמות לא, יז): 'ביני ובין בני ישראל, לפיכך כל עובד כוכבים שבא ומכניס עצמו ביניהם עד שלא קבל עליו לימול – חייב מיתה' (רב"ר א, כא). כ. "אתה קדשת את יום השביעי לשמך, תכלית מעשה שמים וארץ" (מתוך תפילת ערבית של שבת). וראה זוהר (ח"ב, תרומה קלז ע"ב): "וְיָדָא אֵיהוּ בְּיוֹמָא דְּשִׁבְתָּא, דְּכֻלָּא אֲשֶׁתְּלִים כְּדָקָא יָאוּת, בְּרִיָּתָא דְּשִׁבְתָּא עֵילָא וְתִתָּא". כא. תענית ח, ב וברש"י ד"ה יראי. כב. כן איתא בזוהר (ח"ב, יתרו פח ע"ב), ובפרי עץ חיים (שער השבת פי"ז) שג' סעודות שבת כנגד שלושת האבות. וראה קדושת השבת (אות ד), שם באר רבינו עניין זה בהרחבה. כג. "וְיֵאֱמָר אֵל תִּשְׁלַח יָדְךָ אֶל הַנֶּזֶר וְאֵל תַּעֲשֶׂה לוֹ מְאוּמָה כִּי עֲתָה יִדְעָתִי כִּי יִרְאֵה אֱלֹהִים אֶתָּה וְלֹא חֲשַׁכְתָּ אֶת בְּנֵךְ אֶת יְחִידְךָ מִמֶּנִּי" (בראשית כב, יב). כד. "אמר רבי יצחק: משל לאחד שהיה עובר ממקום למקום, וראה בירה אחת דולקת, אמר: תאמר שהבירה זו בלא מנהיג? הציץ עליו בעל הבירה, אמר לו: אני הוא בעל הבירה! כך לפי שהיה אבינו אברהם אומר: תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג? הציץ עליו הקדוש ברוך הוא ואמר לו: אני הוא בעל העולם" (בר"ר לט, א). כה. "וְאִירָא אֵל אֲבְרָהָם אֵל

כי על ידי מילה נתקשר בשרש עתיקא^{כח}, שהוא למעלה מהשגת ותפיסת שכל אנושי^{כט}. וראה מלך מלכי המלכים עומד עליו, והיה ירא בפשת כאמור.

ויצחק אבינו עליו השלום היה כנגד ברי"ת א"ש, כי מדתו הצמצום והגבורה (זוהר ח"א, לך לך צ ע"ב), להתגבר נגד כל תאוות וחמדות רעות שבעולם, והינו אש אוכלת, אש התאווה והיצר הרע. והצריך אברהם אבינו עליו השלום להתאחר עד מאה שנה, כדי שיצא יצחק בקדשה ובטהרה יתרה, כדאיתא קנמון אני מעמיד בעולם וכו', כך משנצרך דמו, משבטל יצרו, משבטלה תאוותו וכו'. וידוע כי הקנמון המעלה בריחו, כמו שאמרו זכרונם לברכה (שבת סג, א) שפעצי קנמון שבירושלים כשהיו מסיקין מהן, ריחן נודף בכל ארץ

זכר צדיק לברכה^{קי} דשם זה מרמז על מה שאמרו (חגיגה יב, א) אני הוא שאמרתי לעולם די, שהיה העולם מרחיב והולך וכו', עד שגער בו הקדוש ברוך הוא והעמידו. הינו כי הבריאה היתה כדי שיכירו הנבראים אלהותו יתברך שמו^{קי}, ואמר להם הקדוש ברוך הוא די, שאין צריכים להתמתח עוד יותר, כי תספיק הבריאה כמו שהיא להפיר ממנה אלהותו יתברך. וממילא כשהפיר אברהם אבינו עליו השלום מהבריאה אלהותו, היה רואה מלך מלכי המלכים עומד עליו.

וזה זכה על ידי המילה, כמו שאמרו (בר"ר מח, ב) שאמר אברהם אבינו עליו השלום אלולי המילה מהיכן היה הקדוש ברוך הוא נגלה עלי, ומבשרי אחזה אלה (איוב יט, כו). וזכה להיות אורח בישאל אף שלא נולד בקדשה,

יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם (שמות ו, ג). כו. ראה מי השלוח (ח"א, מקץ ד"ה ואל שדי יתן לכם רחמים). וראה מה שכתב רבנו (וארא אות ג; פסח אות ל; מסעי אות יא), וצדקת הצדיק (אות קפט). כז. ראה מה שכתב השל"ה (תולדות אדם אות קסו): "ותכלית הבריאה היתה מאתו ברוך הוא בנדבה בטובו הגדול להטיב לזולתו, שיכירו אלהותו יתברך, ואז יהיו דבקים בו בהנצחיות, כי זוהי תכלית שבר המקווה...". כח. ראה מה שכתב רבינו (בשלח, אות יא ד"ה ומסיק): "וכן ענין מילה שמלין תינוק בן שמונה שלא מדעתו, ונכנס לכלל ישראל ובכלל ועמך כולם צדיקים, דכל מאן דאתגזר איקרי צדיק (זוהר ח"ב, וארא כג ע"א), ואף שהתינוק לא עשה כלל, רק אביו הכניסו לברית, וזה מורה שקשור בשורש בה' יתברך, וזהו התגלות עתיקא...". כט. דעתיקא בחינת כתר, וכתב בשערי אורה (שער י, קב ע"ב): "...והספירה הזאת נקראת בתורה בלשון 'אין'. צריך אתה לדעת כי לפי רוב התעלמות ספירת הכתר והיותה נסתרת מכל הנבראים, ואין מי שיוכל להתבונן בה זולתי לשמע אוזן, כמו שכתבנו למעלה, לפיכך נקראת בלשון 'אין'". ל. "לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים" (קהלת ג, א), זמן היה לו לאברהם אימתי שניתנה לו מילה, שנאמר (בראשית יז, כו): 'בעצם היום הזה נימול אברהם וישמעאל בנו'... ואם תאמר היה לו לימול בן שמונים וחמשה שנה, בשעה שנדבר עמו בין הבתרים! – אלא כדי שיצא יצחק מטפה קדושה. וימול בן שמונים וששה שנים בשעה שנולד ישמעאל! אמר ריש לקיש: קנמון אני מעמיד בעולם, מה קנמון הזה כל זמן שאתה מזבלו ומעדרו הוא עושה פירות, כך משנצרך דמו, משבטל יצרו, משבטלה תאוותו, משנקשר

תחומין מבעוד יום, והינו אלפים אמה, שֶקֶבֶע מְקוֹם לְקִדְשָׁת שֶׁבֶת.

והטעם מאלפים אמה לתחום שבת הוא, דמדה טובה מרבה חמש מאות פעמים^ל, ומצינו בההפך שתופס ארבע אמות, כמו במת (ברכות יח, א), וזונה ומינות (ע"ז יז, א), ובכרית רע (ברכות כה, א), ומדה טובה מרבה חמש מאות פעמים, קונה אלפים אמה. ועל כן זכה יעקב וירש העולם שלא במדה, וכתוב בו (בראשית כח, יד) ופרצת ימה וקדמה וגו', והינו שיוכל לפרץ קדשתו בכל מקום אף שלא בארץ, שכל מקום שיהיו ישראל השכינה הקדושה בתוכם. **ועקר** זמן השראת השכינה בישראל הוא ביום שבת, כדאיתא בזהר הקדוש^ל אל יצא איש ממקומו, ורזא דמלה דכתיב ברוך כבוד ה' ממקומו. והינו שכינתא תתאה ששורה בלב ישראל, דאיתא^ל ופאה מאן דמתקן לה דירה נאה בלביה, והינו בשבת. דאיתא

ישראל^ל. וקדשת הפריית נקרא ריח טוב, וכמו שאמרו (עירובין כא, ב) הדודאים נתנו ריח (שה"ש ז, יד), אלו בחורי ישראל שלא טעמו טעם חטא. ולשון בחורי ישראל מורה על פגם זה שגורם הפחיתות, ומתגבר על יצרו, ועל ידי זה נותנים ריח טוב^ל. ויצחק היה הראשון שנמול לשמונה, ונמול בקדשת ישראל. **ויעקב** אבינו עליו השלום נגד קדשת שבת, דאיתא^ל אברהם שאין כתוב בו שמירת שבת וכו', יעקב שכתוב בו שמירת שבת וכו'. והוא שאף שגם אברהם ויצחק שמרו השבת, שהרי קים אברהם אבינו עליו השלום כל התורה כלה (קידושין פ"ד מ"ד), מכל מקום לא נכתב בהם שמירת שבת בפרוש ובפרט, ועל כן נתנה להם הארץ במדה, והינו כל זמן היותם בארץ ישראל. אבל יעקב שכתוב בו בפרט מצות שבת, ויחן את פני העיר, שקבע

דמו" (בר"ר מו, ב). **לא**. רבינו מפרש במדרש שהקנמון זה יצחק, אמנם רוב המפרשים פירשו שזהו אברהם. וכדעת רבינו פירש מהרז"ו, וז"ל: "וכאן הקנמון הוא יצחק, וההכנה שיהיה צדיק מתולדתו הוא צרירת הדם...". **לב**. כ"ב המהרש"א (עירובין שם ד"ה בחורי), שהריח נוצר ע"י שמירה מן החטא, וז"ל: "ודימה שלא טעמו טעם חטא לריח הטוב, דבהיפך לגבי יש חטא נאמר (שה"ש א, יב): 'נרדי נתן ריחו'". **לג**. "ר' יוחנן בשם ר' יוסי בר חלפתא אמר: אברהם שאין כתוב בו שמירת שבת, ירש את העולם במדה, שנאמר (בראשית יג, יז): 'קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה' וגו', אבל יעקב שכתוב בו שמירת שבת, שנאמר (שם לג, יח): 'ויחן את פני העיר', נכנס עם דמדומי חמה, וקבע תחומין מבעוד יום, ירש את העולם שלא במדה, שנאמר (שם כח, יד): 'והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה' וגו'" (בר"ר יא, ז). **לד**. מכילתא דרשב"י (כ, ו), תוספתא (סוטה ד, א). **לה**. "בתיב (שמות טז, כט): 'אל יצא איש ממקומו ביום השביעי', ממקומו, תנינן מההוא מקום דאתחזי למקור, ורזא דמילה, דכתיב (יחזקאל ג, יב): 'ברוך כבוד יהוה ממקומו', ודא איהו מקום" (ח"ב, בשלח סג ע"ב). **לו**. "ושמרו בני ישראל את השבת לדרתם" (שמות לא, טז), ופאה איהו מאן דמתקן לה דירה נאה בלביה... וקדשא בריך הוא איהו שבת בחד וינפש בחד, בשכינתא עלאה איהו שבת עלייהו, ובשכינתא תתאה איהו וינפש עלייהו, ויהיב לון נפשאן יתירן" (תיקון^ז

כנגד חמשה חמשי תורה. ויאמר אלהים יהי אור, כנגד ספר בראשית, שבו נתעסק הקדוש ברוך הוא וכרא עולמו. הינו שנצרכו נפשות שיהיה כלים לקבלת האור. והם כל הנפשות שעברו בספר בראשית בהשתלשלות הדורות, עד שנולדו שנים עשר שבטי י, והמה הם עקר הכלים לקבלת האור.

ויהי אור, כנגד ספר ואלה שמות, שבו יצאו ישראל מאפלה לאורה. והינו התגלות אור התורה בעולם הזה. וגלות מצרים הקודם, הוא הכנה לזה, כמו שאמר: שלש מתנות וכו', על ידי יסורין, תורה וכו'.

וירא אלהים את האור כי טוב, כנגד ספר ויקרא, שהוא מלא הלכות רבות. והינו התפשטות האור בכל הפרטים.

(ברכות ח, א) שאין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה, והינו ששם שורה השכינה מיום שחבר בית המקדש. ואמר רבינו הקדוש זכר צדיק וקדוש לברכה שהפירוש הוא, מי שמתגבר על יצרו ופורש מהאסור בהלכה, ומקבל עליו על מלכות שמים, זה נקרא ארבע אמות של הלכה, כי זה עקר המכון מדבר הלכה, והוא עושה דירה לשכינתא בלביה. וכל השבת כלו אדם פורש בכל רגע מאסור חלול שבת, שבנקל לעבר ברגע באסור בורר וכדומה, ובה נעשה לבו קדוש להשראת השכינה. וקדשת שבת כעין קדשת המקדש, רק דהמקדש במקום, ושבת הוא בזמן י.

ב.

במדרש בראשית רבה חמש פעמים אור שנזכר במאמר יהי אור,

ו, כב ע"ב). לז. ראה מה שכתב רבינו (תרומה, אות א ד"ה וכבר): "וכבר אמרנו דהוא בעולם שנה ונפש, מקום המקדש בעולם, ויום שבת בשנה, שאז ה' יתברך שוכן בלב ישראל, ונעשה הלב הר קדשי, שה' יתברך משפיע דברי תורה בלב כל אחד מישראל. וכתוב (ישעיהו יא, ט): 'לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי, דא ליבא דמדוריה דיצר הרע ביה (זוהר ח"א, קלח ע"א), שבשבת שנעשה הלב בחינת בית המקדש, הר קדשי, ניצול מקטרוג היצר הרע". א. "א"ר סימון: ה' פעמים כתיב כאן אורה, כנגד חמשה חומשי תורה. ויאמר אלהים יהי אור' (בראשית א, ג) – כנגד ספר בראשית, שבו נתעסק הקדוש ברוך הוא וברא את עולמו. ויהי אור' (שם) – כנגד ספר ואלה שמות, שבו יצאו ישראל מאפלה לאורה. וירא אלהים את האור כי טוב' (שם, ד) – כנגד ספר ויקרא, שהוא מלא הלכות רבות. ויבדל אלהים בין האור ובין החשך' (שם) – כנגד ספר במדבר, שהוא מבדיל בין יוצאי מצרים לבאי הארץ. ויקרא אלהים לאור יום' (שם, ה) – כנגד ספר משנה תורה, שהוא מלא הלכות רבות" (בר"ר ג, ה). ב. "תניא, רבי שמעון בן יוחאי אומר: שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל, וכולן לא נתנן אלא על ידי יסורין, אלו הן: תורה, וארץ ישראל והעולם הבא..." (ברכות ה, א). ג. ראה מהר"ל (הקדמה לדרוש על התורה): "...כי לא היתה ראויה התורה להנתן לישראל, כי אם בשביל שהיו בשעבוד וביסורין, כי היסורין הם הכנה עצמית לקבלת התורה ביותר. ובברכות (ה, א): 'מתנות טובות נתנו לישראל, וכולם לא נתנו להם אלא על ידי יסורין, ואלו הן: תורה, ארץ ישראל, עולם

פה. ובתרגום שיר השירים^ט ובתנחומא^י דמשה רבנו עליו השלום ידע יום ולילה, שפיוס למד תורה שבכתב, ובלילה תורה שבעל פה.

ויקרא אלהים לאור יום, כנגד ספר משנה תורה וכו'. שהוא כענין מה שנאמר^א ועל השנות החלום אל פרעה פועמים, כי נכון הדבר וגו'. והינו על ידי שנשנה הדבר פועמים, נתקנים האורה לקיום העולם, להיות נקרא אור יום, שהוא דבר המבכר^ב.

והנה חמשה אורות המה מצד המשפיע, נגד החמשה מדות עד יסוד^ג, והמה נשפעים בכל יום מימי השבוע על ידי קדשת שבת^ד, חוץ

ויברך אלהים בין האור ובין החשך, כנגד ספר במדבר, שהוא מבדיל בין יוצאי מצרים לבאי הארץ. הינו דור המדבר הם נפשות של התורה שבכתב, דששים רבוא אותיות בתורה, כידוע^ה. ובאי הארץ הם הנפשות דתורה שבעל פה, כמו שאמר^ו דמסרה ליהושע, הינו תורה שבעל פה, דתורה שבכתב מסר לפהנים בני לוי. ועל זה אמר^ז פני יהושע כפני לבנה. וזה נקרא חשך ולילה, כמו שאמר^ח (סנהדרין כד, א) במחשכים הושיבני (איכה ג, ו) זה תלמודה של בכל. ובתנחומא^ט על הפסוק (ישעיהו ט, א) העם ההלכים בחשך ראו אור גדול, אור גדול שגגזו הקדוש ברוך הוא לעמלי תורה שבעל

הבא^ד. "וקבלנו (עשרה מאמרות לרמ"ע מפאנו, מאמר הנפש, ח"ג, פרק ה-ו) כי ששים רבוא אותיות התורה, כנגד ששים רבוא נשמות ישראל" (של"ה, תולדות אדם, בית חכמה תניינא, אות ריב). ה. "תורת ה' תמימה" (תהלים יט, ח), תורה שבע"פ משה קבל תורה מסיני, והא אתערו על תורה שבע"פ, דאלו תורה שבכתב הא כתיב (דברים לא, כה-כו): "ויצו משה את הלויים וגו', לקוח את ספר התורה" (זוהר ח"ב, תרומה קלז ע"ב). ו. "פני משה כפני חמה, פני יהושע כפני לבנה" (ב"ב עה, א). ז. כדאיתא בתיקון^ז (כא, מג ע"ב) דלבנה בחינת תורה שבעל פה. ח. "...וזהו היא תורה שבע"פ, שהיא קשה ללמוד ויש בה צער גדול, שהיא משולה לחשך, שנאמר (ישעיהו ט, א): 'העם ההולכים בחשך ראו אור גדול'... אור גדול, אור שנברא ביום ראשון, שגגזו הקדוש ברוך הוא לעמלי תורה שבע"פ ביום ובלילה" (תנחומא נח, ג). ט. עה"פ (שה"ש ה, י) "דודי צח ואדום דגול מרבה", מתרגם: "דעתיה ביממא באיצטלא חיוור כתלגא, ועסיק בעשרין וארבעה ספרין דאורייתא... ובליליא הוא עסיק בשיתא סדרי משנה". י. "ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה" (שמות לד, כח), מנין היה יודע משה אימתי יום? אלא כשהקב"ה היה מלמדו תורה בכתב – היה יודע שהוא יום, וכשהיה מלמדו על פה, משנה ותלמוד – היה יודע שהוא לילה" (תנחומא כי תשא, לו). יא. "ועל השנות החלום אל פרעה פועמים כי נכון הדבר מעם האלהים וממהר האלהים לעשותו" (בראשית מא, לב). יב. ראה רש"י (בראשית כה, לא ד"ה מכרה). יג. מחסד עד יסוד ולא עד בכלל, כמבואר לקמן בדברי רבינו (ד"ה והששה דברים), שהיטוד שייך למקבל, כיון שהוא המקשר את השפעת האורות למקבל. יד. "רבי יצחק אמר: כתיב (בראשית ב, ג): 'ויברך אלהים את יום השביעי', וכתיב בפמן (שמות טז, כו): 'ששת ימים תלקטוהו וביום השביעי שבת לא יהיה בו'. כיון דלא משתכח ביה מזוני, מה ברכתא אשתכח ביה? אלא הכי תאנא, כל ברפאן דלעילא ותתא, ביומא שביעאה תליין. ותאנא, אמאי לא אשתכח מנא ביומא שביעאה, משום דההוא יומא מתברכאן מיניה כל שיתא יומין עלאין, וכל תוד וחד יהיב

מַעֲרֹב שֶׁבֶת שֶׁהוּא הִכְנָה עַל שֶׁבֶת הַבָּא
(ע"ז ג, א).

הוא מאור פנים של שבת, כמו שאמרו"
בָּרְכוּ בְּמֵאֹר פָּנָיו שֶׁל אָדָם.

וְעוֹד אֵיתָא בְּמִדְרָשׁ^{טו} שֶׁשָּׁה דְּבָרִים
נָטְלוּ מֵאָדָם הָרָאשׁוֹן אַחֲרֵי
הַקִּלְקוּל, זִיוו, חֵייו, וְקוֹמָתוֹ, פְּרוֹת
הָאָרֶץ, וְהִינּוּ הַטַּעַם, וּפְרוֹת הָאֵילָן, וְהִינּוּ
הָרִיחַ בֶּן עֵדֶן, וְזֶה שֶׁכָּתַב בְּתַנְחוּמָא^{טז}
תְּמוּרָתוֹ וְנִתְגַּרֵּשׁ מִגֶּן עֵדֶן, שֶׁמָּה שֶׁאֲמָרוּ
בְּבְרָאשִׁית רַבָּה פְּרוֹת הָאֵילָן, הַפְּנִיָּה גַם
בֶּן פְּרוֹת בֶּן עֵדֶן, כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ (בר"ר מא,
ז) בֶּן ה' (בראשית יג, י), לְאֵילָנוֹת,
וְהַמְּאוּרוֹת. וְכֵלָם יִחְזְרוּ לַעֲתִיד לְבוֹא.

וּבִדְרָא עַל יְדֵי קִדְשָׁת שֶׁבֶת, שֶׁהוּא
מַעֲיֵן עוֹלָם הַבָּא (ברכות נו, ב),
זוֹכִין גַּם בֶּן לְשֶׁשָּׁה דְּבָרִים אֵלּוּ. זִיוו,

חֵייו, כְּדֵאֵיתָא (יומא עא, א) וּשְׁנוֹת חֵיִים
וְשָׁלוֹם יוֹסִיפוּ לָךְ וְכו' (משלי ג,
ב), אֵלּוּ שְׁנוֹתָיו שֶׁל אָדָם, הַמִּתְהַפְּכוֹת
עָלָיו מִרְעָה לְטוֹבָה^{יז}, וְעַל יְדֵי קִדְשָׁת
שֶׁבֶת מִתְהַפְּכוֹת מִיִּגְיעָה לְמִנוּחָה וְעֵנָּה.
קוֹמָתוֹ, דֵּאֵיתָא בְּגִמְרָא (קידושין לא, א)
אֲסוּר לְאָדָם שְׂיֵהֵלֵךְ בְּקוֹמָה
זְקוּפָה. וְכְמוֹ שֶׁאֲמָרוּ בְּבְרָאשִׁית רַבָּה עַל
מִקְרָא זֶה, וְהִינּוּ דְּכִתִּיב^{יח} וְהִתְהַלַּכְתִּי
בְּתוֹכְכֶם, אֲטִיל עִמָּכֶם בֶּגֶן עֵדֶן. מִמִּילָא
יֻכְלוּ לֵילֵךְ בְּקוֹמָה זְקוּפָה, מֵאַחֵר
שֶׁאֲטִיל עִמָּכֶם בְּשׁוּהָ, כְּאֶמְרָם זְכָרוֹנָם
לְבִרְכָּה^{יט} תִּמְתִּי תְּאוּמָתִי, לֹא זֶה גְּדוֹל
מִזֶּה, וְכַעֲנִין^כ לֹא זֶה מִחֻבָּה עַד שֶׁקִּרְאָה

מִזְוִינָה לְתַתָּא, כֹּל חֹד בְּיוֹמוֹ, מִהֵיכִיא בְּרַבָּה דְּמִתְבָּרְכָא בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה^{כא} (זוהר ח"ב, יתרו פח ע"א). טו. "...ו'
דְּבָרִים שֶׁנִּטְלוּ מֵאָדָם הָרָאשׁוֹן, וְאֵלּוּ הֵן: זִיוו, חֵייו, וְקוֹמָתוֹ, וּפְרֵי הָאָרֶץ, וּפְרֵי הָאֵילָן, וּמְאוּרוֹת... רַבִּי בְּרַכִּיָּה
בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל אָמַר: אֵף עַל פִּי שֶׁנִּבְרָאוּ הַדְּבָרִים עַל מְלִיאֲתָן, כִּיֵּן שֶׁחֲטָא אֲדָה"ר נִתְקַלְקַל, וְעוֹד אֵינֶן
חוֹזְרִין לְתַקּוּנָן עַד שִׁיבָא בֶן פֶּרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר (רות ד, יח): 'אֵלֶּה תוֹלְדוֹת פֶּרֶץ', מֵלֵא, בִּשְׁבִיל ו' דְּבָרִים שִׁיחֲזֹרוּ,
וְאֵלּוּ הֵן: זִיוו, חֵייו, קוֹמָתוֹ, פְּרֵי הָאָרֶץ, וּפְרֵי הָאֵילָן, וּמְאוּרוֹת... קוֹמָתוֹ מִנֵּיךְ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כו, יג): 'וְאֹלֶךְ
אֶתְכֶם קוֹמָמִיּוֹת', תִּנִּי רַבִּי חֵיִיא: בְּקוֹמָה זְקוּפָה, וְלֹא יֵרָאִים מִכָּל בְּרִיה" (בר"ר יב, ו). טז. "...כִּנְגַד שֶׁשָּׁה דְּבָרִים
שֶׁחִסֵּר הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵאָדָם הָרָאשׁוֹן לְאַחֵר שֶׁחֲטָא, וְאֵלּוּ הֵן: זִיו פָּנָיו, וְקוֹמָתוֹ, וְחֵייו, וּפְרֵי הָאָרֶץ, וְנִסְרַד
מִגֶּן עֵדֶן, וְחִמָּה וְלִבְנָה" (תַּנְחוּמָא בְּרַאשִׁית, ו). יז. "וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי" וְגו' (בראשית ב, ג)...
בְּרָכוּ בְּאוֹר פָּנָיו שֶׁל אָדָם, קִדְשׁוֹ בְּאוֹר פָּנָיו שֶׁל אָדָם, לֹא דוּמָה אֹר פָּנָיו שֶׁל אָדָם כָּל יְמֹת הַשַּׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁהוּא
דוּמָה בַּשַּׁבָּת" (בר"ר יא, ב). יח. פֶּרֶשׁ"י שֵׁם: "שְׁמִתָּהפְכוֹת עָלָיו – מִי שֶׁהִיָּה עֲנִי בִּילְדוּתוֹ וְנַעֲשֶׂה עֲשִׂיר לַעֲת
זְקוּנָתוֹ, דוּמָה לוֹ כִּאִילוֹ עֲכָשִׁיו נַעֲשֶׂה חֵי מִתּוֹךְ מִיתָה". יט. "וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם וְהִיִּיתִי לָכֶם לְאֱלֹהִים וְאַתֶּם
תִּהְיוּ לִי לְעָם" (ויקרא כו, יב). פֶּרֶשׁ"י: "וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם – אֲטִיל עִמָּכֶם בֶּגֶן עֵדֶן כִּאֲחֵד מִכֶּם, וְלֹא תִהְיוּ
מִזְדַּעְזְעִים מִמֶּנִּי. יֻכָּל לֹא תִירָאוּ מִמֶּנִּי, תִּלְמּוֹד לִמּוֹר: 'וְהִיִּיתִי לָכֶם לְאֱלֹהִים". כ. "אֲנִי יִשְׁנָה וְלִבִּי עָר קוֹל
דּוֹדִי דּוֹפֵק פִּתְחִי לִי אֲחֹתִי רַעֲיָתִי יוֹנָתִי תִמְתִּי שְׂרָאשִׁי נִמְלָא טַל קְצוּצוֹתִי רְסִיסִי לְיִלְהָ" (ש"ה ש, ב). וּבִמְדֻרָּשׁ
רַבָּה (שם): "תִּמְתִּי... רַבִּי יִנְאִי אָמַר: תְּאוּמָתִי כִּבְיֻכּוֹל, לֹא אֲנִי גְּדוֹל מִמֶּנָּה וְלֹא הִיא גְּדוֹלָה מִמֶּנִּי". כא. "צִאֲיָנָה
וּרְאִיָּנָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמֶלֶךְ שְׁלֹמֹה בְּעֶטְרָה שְׁעֶטְרָה לוֹ אָמוּ בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שְׁמִחַת לְבוֹ" (ש"ה ש, ג, יא).
וּבִמְדֻרָּשׁ (שם, ב): "א"ר יוֹחָנָן: שָׁאֵל רַשְׁבִּי אֶת רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי יוֹסִי, אָמַר לוֹ: אֲפֹשֶׁר שֶׁשִּׁמְעַת מֵאֲבִיךָ מִהוּ
בְּעֶטְרָה שְׁעֶטְרָה לוֹ אָמוּ? – אָמַר לוֹ הֵן. אָמַר לוֹ הֵיאָךְ? – אָמַר לוֹ: לְמֶלֶךְ שֶׁהִיתָה לוֹ בֵּת יְחִידָה, וְהִיָּה מִחֻבָּבָה

אחותי. יכול לא תיראו ממני, תלמוד
לומר והייתי לכם לאלהים. וזהו גם כן
ענין קדשת שבת, שהמצוה לענגו בכל
מיני ענג (שבת קיח, ב), ומי שראשו כפוף
אין לו הרחבת הדעת לענג את עצמו.
פרות הארץ, הוא הטעם הנרגש גם
כן בקדשת שבת, כדאיתא^א
שעשה תבשילין צוננים, וערב לו על
ידי הטעם של שבת.

ופרות האילן, שהוא הריח. הוא גם
כן על ידי קדשת שבת, כמו
שאמרו^ב תבלין של שבת ריחו נודף, על
ידי תבלין אחד יש לנו ושבת שמו.
וכתיב (בראשית כז, כז) פריח שדה אשר
ברכו ה', זהו שדה של תפוחים, כמו
שאמרו בתענית (כט, ב). ובבראשית רבה
(סה, כב) איתא על פסוק זה, נכנסה עמו

גן עדן, והינו ריח גן עדן, חקל תפוחין
קדישין (זוהר ח"א, ויחי רכד ע"ב).

והמאורות, הינו שנסרו ונפרדו
האורות מאור הלכנה,
שהוא מרמז על תורה שבעל פה,
המקבל מאור החמה, שהוא בחינת
משפיע תורה שבכתב^י. ועל ידי קדשת
שבת נעשו כלולים זה בזה כמו לעתיד
לבוא, כמו שזאמר (ישעיהו ל, כו) והיה
אור הלכנה כאור החמה ואור החמה
יהיה שבעתים כאור שבעת הימים, כמו
שהיה קדם החטא^{יב}.

והשישה דברים הנזכרים, הם נגד
הארת ששה סדרי משנה
שבתורה שבעל פה שמצד המקבל, ולכן
באים במספר ששה, שהוא גם כנגד מדת
יסוד, שהוא המקשר השפעת החמשה
אורות להמקבל^{יג}. והמה נשפעים מקדשת

יותר מדאי, והיה קורא אותה: בתי, ולא זו מחבבה עד שקרא אותה:
אמי. כך היה מחבב יותר מדאי הקדוש ברוך הוא לישראל^א. כב. "רבינו עשה סעודה לאנטונינוס בשבת,
הביא לפניו תבשילין של צונן, אבל מהם וערב לו. עשה לו סעודה בחול, הביא לפניו תבשילין רותחין, א"ל:
אותן ערבו לי יותר מאלו. א"ל: תבל אחד הן חסרין. א"ל: וכי יש קלרין של מלך חסר כלום? – אמר לו: שבת
הן חסרין, אית לך שבת" (בר"ר יא, ד). כג. "אמר לו קיסר לרבי יהושע בן חנניא: מפני מה תבשיל של שבת
ריחו נודף? – אמר לו: תבלין אחד יש לנו, ושבת שמו, שאנו מטילין לתוכו – וריחו נודף..." (שבת קיט,
א). כד. ראה זוהר (ח"ב, תרומה קנו ע"א). וכתב השל"ה (מסכת שבועות, פרק תורה, אות נח): "ענין התורה
שבכתב ותורה שבעל פה, כי קודם הוא התפארת ומלכות, כנודע בסוד משפיע ומושפע, כי שפע של תורה
שבעל פה הוא מתורה שבכתב, וממנה יניקתה להביא ראייה מתורה שבכתב. והתורה שבכתב בלשון זכר
נאמרה, והיא משפעת לתורה שבעל פה. ונקראים אלו המדות שמש וירח, כי אור הירח מאור
השמש". כה. ראה מה דאיתא בזוהר (ח"א, נח ע"ב): "אמר רבי חזקיה: זמין קודשא בריך הוא לאעברא
רוח מסאבא מן עלמא... וזמין קודשא בריך הוא לאנהרא לטיהרא ולאפקא לה מחשוכא, בגין ההוא חוץ
בישא, כמה דכתיב (שם ל, כו): 'והיה אור הלכנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת
הימים'. מאי אור? – ההוא אור דגניז ליה קודשא בריך הוא בעובדא דבראשית". כו. ראה מה שכתב בספר
שערי אורה (ריש שער ב יז, ב): "השם השני משמות הקודש על דרך המעלות, הוא הנקרא אל חי (=מידת
היסוד). וטעם הנקרא אל חי, לפי שהוא סוף ט' המעלות הנקראות ט' אספקלריאות. והוא המושך מכל

שבת לכל ששת ימי המעשה^{כי}.

והנה קדשת סדרי משנה, אסמכיה
חז"ל^כ על פסוק והיה אמונת
עתיך חסן ישועת חכמה ודעת. אמונת
זה סדר זרעים. שמאמין בחי עולמים
וזורע (תוס' ד"ה אמונת). ולכאורה גם
העפוי"ם זורעים, אף שאין להם אמונה.
רק זהו דייקא הרבותא מאמונת ישראל,
הגם שעושה מעשיו שעל פי דרך הטבע
מחייב כן, כענין הזריעה שהוא מצמיח,
שעולם כמנהגו נוהג, עם כל זה יודע
בטח שהכל הוא מהשגחת הבורא,
אפלו דבר הנעזב לפעלת האדם.

עתיך זה סדר מועד. שיש עתים
וזמנים קבועים לעבודה, כמו
שאמרו (שבת י, א) זמן תורה לחוד וזמן
תפלה לחוד.

חסן זה סדר נשים. שזהו ענין תקף
וגבורה, כאמרם זכרונם לברכה
(אבות פ"ד מ"א) איזהו גבור הכובש את יצרו.
ישועת זה סדר נזיקין. כי עקר צרף
הישועה הוא על ארבע אבות
נזיקין, הבאים על ידי שאור שבעסה^{כט}.

והמה נגד ארבע גליות השולטים על
נפשות ישראל מבחינת ארבע מדות
הרעות שבנפש, והם עבודה זרה, קנאה,
תאוה וכבוד, שהוא פעם ותאוה
והתנשאות.

בבל כנגד כח עבודה זרה. שעשה צלם
דדב (דניאל ג, א), וכזה שלט
והחריב את הבית ראשון, שהיה בהם
יצרא דעבודה זרה, עד שבטלוהו אנשי
כנסת הגדולה, כמו שאמרו ביומא (סט, ב).
מלכות מדי כנגד תאוה. כמו שאמרו
(ברכות ח, ב) בשלשה דברים אני
אוהב את הפרסיים וכו', וצנועין בדבר
אחרי. והגם שדבר זה הוא כפרישות,
באמת הוא בהפך, על ידי שהם שטופים
כל כך בהתאוה, על ידי זה בונים עצמם
מזה. ולכן נסמך אחר כך בגמרא (שם)
אני צניתי למקדשי (ישעיהו יג, ג), אלו
הפרסיים המקדשים והמזמנים לגיהנום.
והינו שהגם שעל הגון נראה כקדשה,
וישראל נקראו קדושים בשביל צניעות
זה (שבת פו, א), והם אדרבה על ידי זה
מקדשים לגיהנום^{לא}.

הספירות מידת החסד והחיים למידת אדני (=מידת המלכות), כמו שהודענוך^{כז}. בז. ראה לעיל הערה
יד. בח. "אמר ריש לקיש: מאי דכתיב (ישעיהו לג, ו): 'והיה אמונת עתיך חסן ישועות חכמת ודעת' וגו' –
'אמונת' – זה סדר זרעים, 'עתיך' – זה סדר מועד, 'חסן' – זה סדר נשים, 'ישועות' – זה סדר נזיקין, 'חכמת'
– זה סדר קדשים, 'ודעת' – זה סדר טהרות" (שבת לא, א). בט. "גם בנפש האדם היה כן, כי הלא חוצבה
מן ארבע יסודות רוחניים שמהם נוצרו כל העליונים, והם ארבע אותיות שם הוי"ה ברוך הוא. ועל זה נאמר
(יחזקאל לו, ט): 'מארבע רוחות בואי הרוח' וגו', וזו הנקרא נפש האדם עצמו מצד הטוב. והנה גם את זה
לעומת זה עשה האלהים, והוא הנקרא – אדם בליעל, כולל ארבעה אבות נזיקין, וארבעה מראות נגעים מן
ארבעה יסודות הרעים, ומשם נמשכה נפש רעה אל האדם הנקרא יצר הרע, וכשתגבר נפש זו על נפש
הטובה, יבוא אליה נזקין ונגעים וחלאי הנפש" (שערי קדושה, ח"א, שער א). וראה זוהר (ח"ב, משפטים קיח
ע"ב). ל. פרש"י – "תשמיש". לא. ראה מה שכתב רבינו (חנוכה, אות יד ד"ה ועל כן): "...שבאותו רשע

וַיֵּן הוּא בְּחִינַת גְּאוּת וְהִתְנַשְּׁאוּת, עַל יְדֵי שֶׁהֵם חֲכָמִים בְּעִינֵיהֶם. וְזֶה עֲנֵן חֲכָמַת יְוֹנִית, חֲכָמָה חִיצוֹנִית.

וְאִדּוּם הוּא בְּחִינַת כַּעַס, כְּעֲנֵן שְׁנֶאֱמַר (בראשית כז, מ) וְעַל חֲרָבָךְ

תַּחֲיָה, שֶׁהוּא כַּעַס וְרָצִיחָה.

וַיֵּשׁ לֹמֶר בַּפִּרְטִי אָבוֹת נְזִיקִין (ב"ק פ"א מ"א) גַּם כֵּן מְרַמְזִים עַל זֶה. שׁוֹר הוּא בְּחִינַת הִתְנַשְּׁאוּת, נִגִּיחָה בְּקֶרֶן. בּוֹר בְּחִינַת עֲבוּדָה זָרָה, בּוֹרוֹת נִשְׁפָּרִים לִי. מִבְּעָה, אִיכָא לְמֵאן דְּאָמַר זֶה הֵשֵׁן (ב"ק ג, ב), וְהוּא עֲנֵן תַּאֲוֹת אֲכִילָה. הַבְּעַר, אֵשׁ תַּבְעֵרַת הַכַּעַס.

חֲכָמָה זֶה סֵדֶר קִדְשִׁים. כִּי קִדְשׁ הוּא חֲכָמָה, כִּידּוּעַ בִּזְהָר הַקְּדוּשׁ (ח"ג, אַחֲרֵי מוֹת סֵא ע"א).

וְרַעַת זֶה סֵדֶר טְהוֹרוֹת. רַעַת הוּא רוּחַ הַקִּדְשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּפִרּוּשׁ רַש"י עַל פֶּסוּק (שמות לא, ג) וְאֶמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחֲכָמָה וּבִתְבוּנָה וּבִדְעָתָה. וְלִרְוַח הַקִּדְשׁ אֵי אֶפְשָׁר לָבוֹא, רַק עַל יְדֵי טְהוֹרַת הַלֵּב. וְעַל זֶה בִּקֵּשׁ דָּוִד הַמֶּלֶךְ

עָלָיו הַשְּׁלוֹם (תהלים נא, יב) לֵב טָהוֹר בָּרָא לִי אֱלֹהִים, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה הוּא רִבֵּן שֶׁל בְּעָלֵי רוּחַ הַקִּדְשִׁי, וְהוּא הִתְחַלֵּת הַכְּתוּבִים שְׁנֶאֱמָרוּ בְּרוּחַ הַקִּדְשׁ, כִּידּוּעַ (זוהר ח"ג, חוקת קפג ע"ב).

ג.

בַּפִּרְשֵׁת וַיְכַלּוּ יֵשׁ שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. וּבְגִמְרָא דְקִדְקוֹ עַל מָה שְׁנֶאֱמַר יוֹם הַשְּׁשִׁי, ה' יִתְּנָה לָמָּה לִי, וְדָרַשׁ לָהּ עַל שֶׁשִׁי בְּסִינֹן הִידּוּעַ, אִם מְקַבְּלִין יִשְׂרָאֵל הַתּוֹרָה. וְצָרִיךְ לְהַבִּין הֵנִי שְׁלֹשָׁה הַהִין יִתְּרִים דְּהַשְּׁבִיעִי, מֵאִי דְרַשִׁי בָּהּ.

אֲךְ זֶה נִדְרָשׁ גַּם כֵּן לְדָרַשׁ זֶה, אִם מְקַבְּלִין יִשְׂרָאֵל הַתּוֹרָה וְכו', וְהֵינּוּ הַשְּׁבִיעִי הִידּוּעַ שֶׁהוּא שְׁבַת שְׁקָבְלוֹ יִשְׂרָאֵל הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שְׁאֶמְרוּ (שבת פו, ב) וְדְכוּלִי עֲלֵמָא בְּשַׁבַּת נִתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל. וּמִצַּד יִשְׂרָאֵל נִכְתַּב הַשְּׁשִׁי הִידּוּעַ, שֶׁשִׁי בְּסִינֹן, לְחֻשְׁבוֹן הַחֲדָשׁ דִּישְׂרָאֵל מְקַדְשִׁי לִיה (פסחים קיז, ב).

(אחשורוש) ראינו שעל ידי היין נתגלה קלונו, שדרש דבר המגונה אף לאומות העולם... מה שאין כן ישראל, שבאותו סעודה התחילו בדברי תורה ובדברי תשבחות, וכמו שאמרו בגמרא (מגילה יב, ב), ואז נגלו מעמקי הלב, שבשלושה דברים אדם ניכר: בכוסו וכו' (עירובין סה, ב), ונתברר שישראל באמת קדושים בשורש, מה שאין כן הפרסיים הם רק לפנים, שהוטב בעיניהם הצניעות לדבר יפה, אבל בשורש הם מלאים טנופת מוזהמת הנחש, והם מקודשים ומזומנים לגיהנום". **לב.** "כי שתיים רעות עשה עמי אתי עזבו מקור מים חיים לחצב להם בארות בארת נשברים אשר לא יכלו המים" (ירמיהו ב, יג). ופירש רד"ק: "כי שתיים – ...עזבוני לעבוד אלוהות, שהם להם כמו בארות נשברים". **לג.** ראה חסד לאברהם (מעין ב נהר יט). **א.** "ויכלו השמים והארץ וכל צבאם: ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אותו כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות" (בראשית ב, א-ג). **ב.** "אמר ריש לקיש: מאי דכתיב (בראשית א, לא): 'ויהי ערב ויהי בקר יום הששי', ה"א יתירה למה לי? – מלמד שהתנה הקדוש ברוך הוא עם מעשה בראשית, ואמר להם: אם ישראל מקבלים

ומצד ה' יתברך נכתב השביעי הידוע, על שבת דמתן תורה, שקדשת השבת אינו תלוי בקביעות ישראל, רק קביעה וקיימא (שם).

ובתיב ויכל אלהים ביום השביעי. על פי מה שאמרו במדרשי באת שבת באת מנוחה, והינו שאז היה לה' יתברך ניקח בעולמו, וכמו שאמרו עולמי עולמי הלאי תהא מעלת חן לפני בכל עת, כשם שהעלית חן לפני בשעה זו. וזה שנאמר ויכל, ומתרגם בתרגום ירושלמי וחמיד, ובאבודרהם ששעל שם זה נקרא שבת חמדת הימים. ועל זה כתיב ביום השביעי, שהניחא ה' לה' יתברך על מה שיקבלו ישראל התורה בשבת.

וישבת ביום השביעי מכל מלאכתו. וישבת גם כן לשון ניקח ומנוחה. מכל מלאכתו, כל מורה על כל הפך הטוב, כמו שגדרש (בר"ר ט, ה-ג) את כל אשר עשה והנה טוב מאד, על כל הפך הטוב שגם כן יהיה טוב מאד, כמו יצר הרע וכדומה. וכן כתיב (ישעיהו מה, ז) ובורא רע, וקרין הכל, לישנא מעליא, דהכל מורה על הפך. וזה גם כן על ידי שיקבלו ישראל התורה ביום השביעי.

ויברך אלהים את יום השביעי. לשון ברכה מורה על רבוי, כמו ברכה ראשונה שבתורה, ברכה דדגים וברכה דאדם. והוא על פי מה שכתב בספר אור החיים כי לא ברא הקדוש

התורה – אתם מתקיימין, ואם לא – אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו" (שבת פח, א). ג. בבר"ר (י, ט): "מה היה העולם חסר – שבת". ורש"י (בראשית ב, ב) כתב: "מה היה העולם חסר – מנוחה, באת שבת באת מנוחה, כלתה ונגמרה המלאכה". ד. "וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד" (בראשית א, לא)... רבי חמא בר חנינא אמר: משל למלך שבנה פלטין, ראה אותה וערבה לו, אמר: פלטין פלטין, הלאי תהא מעלת חן לפני בכל עת, כשם שהעלית חן לפני בשעה זו. כך אמר הקדוש ברוך הוא לעולמו: עולמי עולמי, הלאי תהא מעלת חן לפני בכל עת, כשם שהעלית חן לפני בשעה זו" (בר"ר ט, ד). ה. לפנינו ליתא, אולם הרבה ראשונים הביאו כן בשם תרגום ירושלמי, ומהם שו"ת הרשב"א (ח"ה סי' א), כלבו (סי' לז), ריקאנטי (בראשית ב, ב ד"ה ויכל) ואבודרהם (ראה הערה הבאה). ו. "חמדת ימים אותו קראת, שנאמר: ויכל אלהים ביום השביעי, ומתרגמין בירושלמי – וחמיד ה'. ודומה לו (תהלים פד, ג): נכספה וגם כלתה, וכן (ע"פ ש"ב יג, לט): ותכל נפש דוד" (אבודרהם, סדר מעריב של שבת עמ' קמו). ז. אמנם שם במדרש דרשו כן לרבות מהאות וא"ו דהנהגה. ח. כן אמרו בברכות (יא, ב) שאע"פ שבפסוק כתוב: "עושה שלום ובורא רע", מברכים (בברכות ק"ש): "עושה שלום ובורא את הכל", דלישנא מעליא היא. ט. כ"כ הרשב"א (חידושי אגדות ברכות ז, א): "ואל תחשוב כי הברכה ענין הודאה, כי הברכה לשון תוספת וריבוי מלשון וברך את לחמך..." וריבוי בחיי (דברים ח, י) כתב: "...אבל לשון וברכת' ענין תוספת וריבוי, והוא מלשון ברכה הנובעת מן המקור". י. ויברך אתם אלהים לאמר פרו ורבו ומלאו את המים והעוף ירב בארץ" (בראשית א, כב). ויברך אתם אלהים ויאמר להם אלהים פרו ורבו ומלאו את הארץ" (שם, כח). יא. "ויברך אלהים וגו'. צריך לדעת מה היא הברכה... ולמה שפירש בזה (ח"ב, יתרו פח, א) כי ביום השבת משתלשל השפע של כל ששת ימי המעשה, יכוין על זה אומרו ויברך, כי בו צוה ה' את הברכה לחיות העולמות... במה שאמר בעשרת הדברות (שמות כ, יא): 'כי ששת ימים עשה ה' את השמים וגו', הרי גילה כי בשעת הבריאה לא

ברוך הוא פֶּחַ בְּעוֹלָם זוּלַת לַעֲמֹד שְׁשָׁה יָמִים וּבָרָא יוֹם הַשַּׁבָּת, וּבּו חוֹזֵר ה' יִתְבָּרַךְ וּמִשְׁפִּיעַ נֶפֶשׁ לְעוֹלָם הַמִּקְיָמוֹ עוֹד שְׁשָׁה יָמִים אַחֲרֵים, וְזֶהוּ וַיִּבְרָךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי, שְׁיִתְרַבֶּה וַיּוֹלִיד שְׁשָׁה יָמִים אַחֲרֵים. וְזֶה נִכְתָּב גַּם כֵּן הַשְּׁבִיעִי בָּה', עַל שַׁבַּת דְּמַתָּן תּוֹרָה שְׁיִקְבְּלוּ יִשְׂרָאֵל הַתּוֹרָה, וַיְהִיָּה אִמָּה שְׁלֵמָה שׁוֹמְרֵי שַׁבָּתוֹת^{יב}.

וַיִּשְׁלַח לְשׁוֹנוֹת אֵלָיו כְּנָגֵד שְׁלֹשׁ קִדְשׁוֹת שַׁבָּת^{יג}. וַיְכַל כְּנָגֵד קִדְשַׁת חֻקַּל תְּפוּחִין קִדְשִׁין. וְהִינוּ שְׁיִשְׂרָאֵל בְּאַמָּת

טוֹבִים, וַיִּנְקְרוּ נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל תְּפוּחִין^{יד}, וּכְנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל חֻקַּל תְּפוּחִין^{טו}. וַיִּשְׁבַּת מִכָּל מְלָאכָתּוֹ, שְׁמוֹרָה הַנִּיחָא אַף מִהַפָּךְ הַטּוֹב, וְהוּא כְּנָגֵד עֵתִיקָא קִדְשָׁא שְׁהוּא מְאָמַר בְּרָאשִׁית^{טז}. וְעַל פִּי מָה שְׁאָמְרוּ^{יז} אִם יְהִיָּה חֲטָאִיכֶם כְּשָׁנִים הִלְלוּ שְׁסֻדּוֹרוֹת וּבָאוֹת מִשְׁשֶׁת יָמֵי בְּרָאשִׁית, כְּשֶׁלֶּג יִלְבִּינוּ, וְהִינוּ שְׁעַל יְדֵי תְּשׁוּבָה מְאֻהָבָה, יִבְרַר ה' יִתְבָּרַךְ שְׁכֵן הָיָה מְסֻדָּר לְפָנָיו שְׁיִהְיֶה נְהוֹרָא דְנִפְיָק מְגוֹ חֲשׁוּכָא (זוהר ח"ב, תצוה קפד ע"א), וְזִדְוֹנוֹת נַעֲשׂוֹת כְּזִכְיוֹת^{יח}. וַיִּבְרָךְ, הַבְּרָכָה נִגְדָה קִדְשַׁת זְעִיר

ברא ה' כח בעולם זולת לעמוד ששת ימים לטעם הנודע לו, גם ידוע ליודעי אמת. ונתחכם ה' וברא יום אחד הוא ידוע לה', ובו ביום חוזר ה' ומשפיע נפש לעולם שיעור המקיים עוד ששת ימים, וכן על זה הדרך. וזולת זה היום היה העולם חרב בגמר ששת ימים וחוזר לתוהו ובוהו, וצריך ה' להכנינו פעם ב', ובאמצעות שבת העולם עומד... ובאמצעות יום שבת משפיע בכללות העולמות רוח המקיימת עוד ששת ימים" (אור החיים בראשית ב, ג ד"ה אכן מצינו). יב. נראה שהשייכות בין הברכה שיורדת בשבת לבין קבלת התורה ושמירת השבת ע"י ישראל, שאכן הברכה היורדת בשבת ממדת תורה תלויה בשמירת השבת ע"י ישראל, כפי הידוע (זוהר ח"ב, בא לב ע"ב) שהשפעת היורד לעולמות תלוי במעשיהם של ישראל. יג. "אמר רבי אלעזר לאבוי: אליו סעודתי ה' מתתקנין. אמר ליה: ליליא דשבתא פתיב (ישעיהו נח, יד): 'והרפכתיו על כמתי ארץ', ביה בליליא מתברכא מטרוניתא, וכלהו חקל תפוחין... ביומא דשבתא בסעודתא תניינא פתיב (שם): 'אז תתענג על יהוה', על יהוה ודאי דההיא שעתא אתגליא עתיקא קדישא... בסעודתא תליתאה דשבתא פתיב (שם): 'והאכלתיו נחלת יעקב אביך', דא היא סעודתא דזעיר אפין, דהו' בשלימותא" (זוהר ח"ב, יתרו פח ע"ב). יד. כדאיתא באסתר"ר (ט, ט): 'תפוח... שבי נמשלו ישראל, שנאמר (שה"ש ב, ג): 'כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים', וכתוב (שם ז, ט): 'ורח אפך כתפוחים'". טו. כ"כ האר"י ז"ל בפרי עץ חיים (שער השבת פי"ד), שחקל תפוחין בחינת מלכות, כנסת ישראל. וסעודת ליל שבת, שהיא סעודת חקל תפוחין, היא כנגד בחינה זו. טז. בעשרה מאמרות נברא העולם (אבות פ"ו מ"א). ומאמר ראשון הוא 'בראשית', כדאיתא בר"ה (לב, א) דבראשית נמי מאמר הוא. והוא כנגד הכתר, בחינת עתיקא קדישא. וכדכתב הרמ"ע מפאנו (יונת אלם פל"ח): 'כי אמנם אין לכתר שום יחס עם בחינת הזמן להעלמתו. והוא טעם בראשית נמי מאמר הוא, אשר איננו אלא כלל שלאחריו מעשה, ופרטו של יום ראשון מתחיל ממאמר יהי אור, ופשוט הוא'. יז. "לכו נא ונכבדה" לאמר ה' אִם יְהִיָּה חֲטָאִיכֶם כְּשָׁנִים כְּשֶׁלֶּג יִלְבִּינוּ אִם יִאֲדִימוּ כְּתוּלָע כְּצֶמֶר יְהִי" (ישעיהו א, יח). ובשבת (פט, ב): 'כשנים? כשני מיבעי ליה! – אמר רבי יצחק: אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: אִם יְהִיָּה חֲטָאִיכֶם כְּשָׁנִים הִלְלוּ שְׁסֻדּוֹרוֹת וּבָאוֹת מִשְׁשֶׁת יָמֵי בְּרָאשִׁית וְעַד עַכְשֵׁי – כְּשֶׁלֶּג יִלְבִּינוּ'. יח. ראה מה שכתב רבינו לקמן (לך לך, אות ז ד"ה זה מה): "...והיינו שעל ידי תשובה מאהבה יתברר, שכן במאמר בראשית שלא נאמר בו ויאמר, שהוא שכל הנעלם מכל רעיון, כבר הוזכר תוהו ובוהו, שמרמז למעשיהן של רשעים (בר"ר ב, ה). והיינו שכן היה המכוון, להיות ברישא חשוכא והדר נהורא, כדי שיהיה יתרון האור

ובמאמר וישבת מכל מלאכתו^י, שמורה על הברור אם יהיה חטאיכם בשנים הללו^י וכו', שהוא כנגד קדשת עתיקא קדישא^י, לא נכתב שם אלהים. שהוא ממקום גבוה מזה, שהוא אלה הוא עד שלא נברא העולם, אלה הוא משנברא העולם^י. רק נגד זה נכתב אחר כך פַּעַם שְׁלִישִׁית שֵׁם אֱלֹהִים, כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות, שזה מורה גם כן שיש לה' יתברך נִיחָא אף מכל ההפך מהטוב^י, שכן עלה במחשבה לפניו במאמר ראשון שיהיה ברישא חשוכא וחדר נהורא, דלית נהורא אלא ההוא דנפיק מגו חשוכא, ולית טבא אלא ההוא דנפיק מגו בישא (זוהר ח"ב, תצוה קפד ע"א).

אנפין קדישין, ו' דאקרי אות אמת^י. וכתוב (משלי יב, יט) ושפת אמת תכון לעד, שישפיע השגת קדשה וחיות לששת ימי המעשה לעולם.

וכן כתוב בפרשה שלש פעמים אלהים^י, שמורה שהוא בעל הכחות כלם^י. ומעשה בראשית נקרא כח מעשיו הגיד לעמו, כמו שאמר בבראשית רבה^י. ולכן במאמר ויכל ובמאמר ויברך הזכר שם אלהים, מפני ששתי קדשות אלו הנה מכת אתערוותא דלתתא, מצד ישראל ויעקב שהוא תכלית הבריאה^י, ועל זה נכתב שם אלהים שהוא בעל הכחות כלם, ואף האתערוותא דלתתא הוא גם כן מה' יתברך.

מתוך החושך... ואז כשלג ילבינו שיהיו כזכויות^י. יט. זעיר אנפין בחינת ו' שבשם הוי"ה (תיקו"ז מז, פה ע"א). בחינת אמת (זוהר ח"א, ויחי רמא ע"ב), שהיא בחינת תפארת (זוהר ח"ב, משפטים קטו ע"א). כ. ראה לעיל הערה א. כא. ראה רמב"ן (בראשית א, א ד"ה ועוד אמרו במדרש) וטוש"ע (ה, א). כב. "רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי פתח: 'כח מעשיו הגיד לעמו' וגו' (תהלים קיא, ו), מה טעם גילה הקדוש ברוך הוא לישראל מה שנברא ביום הראשון, ומה שנברא ביום השני? – מפני עובדי כוכבים ומזלות, שלא יהיו מונין את ישראל ואומרים להם: הלא אומה של בזוים אתם. וישראל משיבין אותן... העולם ומלואו של הקדוש ברוך הוא, כשרצה נתנה לכם, וכשרצה נטלה מכם ונתנה לנו, הה"ד (שם): 'לתת להם נחלת גוים' וגו'" (בר"ר א, ב). כג. בזוהר איתא (ח"א, ויצא קמח ע"א): "אלמלא יעקב – לא אתקיים עלמא". ובשל"ה (ויצא, תורה אור, אות יג): "ודע, כי יעקב תכלית הבריאה, (דברים לב, ט) 'כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו', ומטתו שלמה, ויצאו ממנו אומה שלמה, נתפשטה מ"ב שבטים... שהם אומה ישראלית, והם תכלית הבריאה בשביל התורה שיקבלו...". כד. ראה לעיל הערה יז. כה. ראה לעיל הערה יח מה שכתב רבינו בפרשת לך לך, שבבחינת הכתר (עתיקא), גם התוהו ובהו, בחינת מעשיהם של רשעים, היה בכוונת הבריאה. כו. ראה מה שכתב רבינו (חנוכה, אות יג ד"ה בפסיקתא לחנוכה): "...דשם הוי"ה מורה היה הווה ויהיה, שהוא 'אתה הוא עד שלא נברא העולם אתה הוא משנברא העולם'. דאף אחר שנברא העולם ואנו רואים תבל ויושבי בה, ויש בהן שמחרפין, ונראה שהם נגד כבודו יתברך, מכל מקום אין נעשה בעולם שום דבר נגד רצונו יתברך כמו קודם בריאת העולם... ובזה אין לנו שום תפיסה בעולם הזה, שמפני כן אין שם זה נהגה בעולם הזה רק בשם אדני^י, שהוא בחינת אמונה, שאנו מאמינים כן אף שאינו נראה לעין כל... ושם אלהים מורה על הנהגת עולם הזה, וכמו שכתבו בספרים אלהים גימטריא הטבע, דמה שנראה לעין שמתנהג על פי הטבע, הוא גם כן מכח אלהים, שהוא בעל הכוחות כולם...". כז. ראה לעיל ד"ה וישבות ביום

וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת. שֶׁהָאָדָם יִתְקַן, וְכִמּוֹ שֶׁאֲמָרוּ^כ כָּל מֶה שֶׁנִּבְרָא בְּשֵׁשֶׁת יָמִי בְּרֵאשִׁית צָרִיכִין עֲשִׂיהָ, כְּגוֹן הַחֲרָדֵל צָרִיכִין לְמַתּוֹק וְכו', אֲפִלּוֹ אָדָם צָרִיךְ תְּקוּן. וְזֶה נִדְרָשׁ מִדְּכָתִיב לַעֲשׂוֹת, וְכִמּוֹ שֶׁפֶּרֶשׁ רַש"י. וְכֵן כָּתֹב בְּתַנְחוּמָא^כ שֶׁמַּעֲשֶׂה בְּנֵי אָדָם נֶאֱמָר לְעִנְיַן הַמִּילָה. וְכֵן מוֹרָה לַעֲשׂוֹת, שֶׁהָאָדָם מַצִּדּוֹ יִתְקַן עַל יְדֵי תְּשׁוּבָה מֵאֲהָבָה, שִׁיְהִיָּה זְדוּנוֹת נַעֲשׂוֹת כְּזִכְיוֹת, כִּמּוֹ שֶׁאֲמָרוּ בְּיוֹמָא^ל, וְאִזְכְּרִי לְבִינֵנוּ^ל. וְכִמּוֹ שֶׁאֲמָרוּ בְּתַנְחוּמָא^כ אֵתָּה עוֹשֶׂה אוֹתוֹ רַע וְכו', וְכִמְּהָ דְּבָרִים קָשִׁים יֵשׁ

בְּעוֹלָם יוֹתֵר מִיֵּצֵר הָרַע, וְאַתֶּם מִמַּתִּיקִים אוֹתוֹ וְכו'. וְאִזְכְּרִי לָהּ יִתְבָּרַךְ נִיחָא מִכָּל הַהֶפֶץ שִׁיְהִיָּה נַעֲשִׂים כְּזִכְיוֹת. וְכִיּוֹן שֶׁהַזָּכָר כָּאֵן לַעֲשׂוֹת עַל הַשְׁתַּדְּלוֹת הָאָדָם, נִזְכָּר כָּאֵן שֵׁם אֱלֹהִים שֶׁהוּא בַּעַל הַכַּחֲסוֹת כָּלָם^ל.

וְעַל זֶה הוּא אֲרִיכוֹת הַגְּלוּת, שְׁבוּרָר כָּל נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי תְּשׁוּבָה מֵאֲהָבָה שִׁיְהִיָּה כְּזִכְיוֹת, אִישׁ מֵהֶם לֹא נַעֲדָרִי^ל. אֵף אִם חָס וְשָׁלוֹם לֹא יִבָּרַר הָאָדָם מַצִּדּוֹ עַל יְדֵי תְּשׁוּבָה, אִזְכְּרִי יִבָּרַר ה' יִתְבָּרַךְ וְעַמּוֹ כָּלָם צְדִיקִים (יִשְׁעִיהוּ ס, כא), וְכָל מֶה דְּאִתְגַּזֵּר אֲקָרִי

הַשְּׁבִיעִי. כח. "כל מה שנברא בששת ימי בראשית צריכין עשייה, כגון החרדל צריך למתוק, התורמוסים צריך למתוק, החיטין צריכין להטחון, אפילו אדם צריך תיקון – הדא הוא דכתיב: 'אשר ברא אלהים לעשות', ברא ועשה אין כתיב כאן, אלא לומר שהכל צריך תיקון". כט. "מעשה ששאל טורנוסרופוס הרשע את ר' עקיבא: איזו מעשים נאים, של הקדוש ברוך הוא או של בשר ודם? א"ל: של בשר ודם נאים. א"ל טורנוסרופוס: הרי השמים והארץ, יכול אדם לעשות כיוצא בהם? א"ל ר"ע: לא תאמר לי בדבר שהוא למעלה מן הבריות שאין שולטין עליו, אלא אמור דברים שהם מצויין בבני אדם. א"ל: למה אתם מוליין? א"ל: אני הייתי יודע שעל דבר זה אתה שואלני, ולכך הקדמתי ואמרתי לך שמעשה בני אדם נאים משל הקדוש ברוך הוא. הביא לו ר"ע שבליים וגלוסקאות, א"ל: אלו מעשה הקדוש ברוך הוא, ואלו מעשה ידי אדם. א"ל: אין אלו נאים יותר מן השבליים? א"ל טורנוסרופוס: אם הוא חפץ במילה, למה אינו יוצא הולד מהול ממעי אמו? א"ל ר"ע: ולמה שוררו יוצא עמו והוא תלוי בבטנו ואמו חותכו? ומה שאתה אומר למה אינו יוצא מהול, לפי שלא נתן הקדוש ברוך הוא את המצוות לישראל אלא לצרף אותם בהם, ולכך אמר דוד (תהלים יח, לא): 'כל אמרת ה' צרופה' (תנחומא תזריע, ה). ל. "אמר ריש לקיש: גדולה תשובה, שזדונו נעשות לו כשגגות, שנאמר (הושע יד, ב): 'שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך'. הא עון מזיד הוא, וקא קרי ליה מכשול. איני? והאמר ריש לקיש: גדולה תשובה שזדונו נעשות לו כזכיות, שנאמר (יחזקאל לג, יט): 'ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם הוא יחיה!' – לא קשיא; כאן – מאהבה, כאן – מיראה" (יומא פו, ב). לא. ראה לעיל ד"ה ושלוש לשונות. ושם הערה יח. לב. "אם תאמר למה ברא יצר הרע שכתוב בו (בראשית ח, כא): 'כי יצר לב האדם רע מנעוריו?' אתה אומר שהוא רע, מי יוכל לעשותו טוב? ... ואם תאמר אין אדם יכול לשמור את עצמו, אמר הקדוש ברוך הוא: אתה עשית אותו רע, למה תינוק היית ולא חטאת, נתגדלת וחטאת, וכמה דברים קשים יש בעולם יותר מיצר הרע ומרים ממנו, ואתם ממתיקין אותן – אין לך מר מן התורמוס, ואתה שוקד לשלקו ולהמתיקו במים שבע פעמים עד שהוא נעשה מתוק... ומה מרים שבראתי אותן ממתיקין לצורכך, יצר הרע המסור בידיך עאכ"ו" (תנחומא בראשית, ז). לג. ראה לעיל סוף ד"ה וכן כתוב בפרשה. לד. ראה

תורה שפצל פה, שפראש השנה מתחיל
חדוש אור תורה שפצל פה. דאיתא
בתקונים (תיקון ל, עד ע"א) יהי אור
(בראשית א, ג) דא ימינא, ויהי אור (שם)
דא שפאלא, וכן איתא שם (תיקון"ז כא, נ
ע"א) מימינא אתיהיבת אורייתא דבכתב,
ומשפאלא אתיהיבת אורייתא דבעל פה,
וכן כתוב בזהר הקדוש*.

והוא שפראש השנה אחר הקלקול,
התחיל התחדשות תורה שפצל
פה, שהוא הרב חכמה לתקן הרב פסטי.
וביום הפפורים נתנו לוחות אחרונות
(תענית ל, ב), דאיתא ובלוחות השניות
אני נותן לך שיהא בהם הלכות מדרש
ואגדות, הדא הוא דכתיב כי כפלים
לתושיהי. ובספות נקבע האור תורה

צדיק^{לה}, כי לא ידח ממנו נדח^{לי}. ועל זה
כתיב מאמר וישבת מכל מלאכתו, ולא
כתיב בו שם אלהים, שם של מעשה
בראשית המורה שהוא בעל הכחות
כלם, כיון שקדשה זו מעתיקא לעילא
לעילא, כפאמור (לעיל ד"ה ובמאמר וישבת).

ד.

מתחילין אחר שמחת תורה
מבראשית, הוא על פי מה
שמוכא בתקונים (תיקון"ז לו, עז ע"ב) יהי
אור (בראשית א, ג) דא פסח, ויהי אור (שם)
דא ראש השנה. והינו שפפסח היה הכנה
להתגלות אור תורה שבכתב, שעקר
ההתגלות היה בשבועות, זמן מתן תורה,
ובראש השנה הנית האור, והינו אור

שער הפסוקים (פרשת שמות). לה. "וגם הקימותי את בריתי אתם לתת להם את ארץ כנען" (שמות ו, ד).
בגין דאתגזרו (=נימולו). דכל מאן דאתגזר ירית ארעא, דהא לא ירית ארעא אלא צדיק, וכל מאן דאתגזר
אקרי צדיק, דכתיב (ישעיהו ס, כא): "ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ" (זוהר ח"ב, וארא כג
ע"א). לו. "לפי שהנשמה הקדושה אי אפשר לה להכרת ממקום הקדושה, כי הבורא יתברך חשב מחשבות
'בלתי ידח ממנו נדח' (ש"ב יד, יד), אפילו נצוץ קטן של נשמה קדושה" (שער הגלגלים, הקדמה טו). וראה
מה שכתב רבינו (משפטים, אות א ד"ה ומה שאמרו): "ולא יתיאש שום אדם מישראל, כי הקדוש ברוך הוא
חושב מחשבות בלתי ידח ממנו נדח... שלא יאבד שום נפש מישראל, ויתוקן על ידי גלות או גלגול וכדומה,
וזה תכלית כל הגלויות". א. "כיון דאמר יהי אור, אמאי כתיב ויהי אור, דהא ביהי כן סגיא. אלא יהי
אור, דא אור קדמא, דאיהו ימינא, ואיהו לקץ הימין. ויהי אור, דמימינא נפק שפאלא, ומרזא דימינא נפק
שפאלא, ועל דא ויהי אור, דא שפאלא" (זוהר ח"ב, תרומה קסז ע"א). וכתב על זה רבינו (צו, אות ו ד"ה
אך הענין): "שהתורה שבעל פה שורשה מתורה שבכתב, שמשא אנהיר לסיהרא". ב. "אמר רב אדא ברבי
חנינא: אלמלא חטאו ישראל – לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד, שערכה של ארץ
ישראל הוא, מאי טעמא? (קהלת א, יח) 'כי ברוב חכמה רב כעס' (נדרים כב, ב). פרש"י: "מפני שערכה של
ארץ ישראל הוא – שכתוב בו ערך חלק של כל שבט ושבת, ולא סגיא בלאו הכי, ולפי שבעטו וחטאו נוסף
להם רוב חכמה, שאר הספרים, להטריחן יותר". ג. "כיון שפנה חטייה שלהם, אמר משה: הרי היה לישראל
מי שיבקש עליהם, אני מי יבקש עלי? התחיל מצטער על שבור הלוחות, ואמר לו הקדוש ברוך הוא: אל
תצטער בלוחות הראשונות, שלא היו אלא עשרת הדברות לבד, ובלוחות השניים אני נותן לך שיהא בהם
הלכות מדרש ואגדות, הה"ד (איוב יא, ו): 'ויגד לך תעלומות חכמה כי כפלים לתושיה'" (שמו"ר מו,
א). ד. ראה מה שכתב רבינו (חנוכה, אות א ד"ה והענין דפסח): "והענין דפסח יהי אור, שהיה ההכנה